

NABİ KIMRAN • Ne Geçmiş Tükendi Ne Yarınlar

NABİ KIMRAN 1965'te Altınoluk'ta doğdu. Edremit'te geçen lise yıllarının ardından, 1984'te üniversite eğitimi için İstanbul'a geldi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde üç yıl tarih, iki yıl da felsefe okudu, üniversite yaşamını diplomasız tamamladı. Dönemin öğrenci hareketlerine aktif bir şekilde katıldı. 1992'de *İşçinin Yolu* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü üstlendi. Dergide çıkan yazılar nedeniyle yüzlerce yıl hapis istemiyle yargılandı. Yedi aylık dergicilik döneminden sonra yeraltına geçti. 1996'da yakalandı, beş yıl hapis yattı. 2001'de hapishaneden çıktı. Hakkındaki takibatlar nedeniyle tekrar yeraltına geçti. THKP-C ML/Halkın Yolu - TKİH - MLKP çizgisinde 1986-2008 yılları arasında 22 yıl boyunca mücadele yürüttü. Bu faaliyetlerinden dolayı 2011 yılında rejimin mahkemeleri tarafından "yasadışı örgüt yöneticiliğinden" ağır hapse mahkûm edildi. Pasaportsuz olarak Türkiye'den çıktı. 2012'den beri Berlin'de politik sürgün olarak yaşamaktadır. *Firari Kahkahalar* (anı-tanıklık) ve *Mekânsız* (roman) adlı kitapları Kalkedon Yayınları'ndan çıktı. *Türkiye Gerçeği*, *Umut Gazetesi*, *Avrupa Forum*, *Gazete Duvar* ve *Sendika Org'ta* yazıları yayımlandı.

İletişim Yayınları 3126 • Anı Dizisi 92

ISBN-13: 978-975-05-3267-2

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Derviş Aydın Akkoç

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NABİ KIMRAN

Ne Geçmiş Tükendi Ne Yarınlar

Bir 87'linin Not Defteri

Cengiz Göznek'e,
Gezi gençliğinin sınırsızlığa kanat çırpın İdil'ine,
Ömrünün otuz yılını hapisanede geçiren
Mehmet Ali Çelebi'ye,
1990 1 Mayıs'ında İstanbul'da polis kurşunuyla felç edilen
İTÜ'lü arkadaşımız Gülay Beceren'e...

İÇİNDEKİLER

BİRKAÇ NOT 9

BİRİNCİ BÖLÜM

1970'Lİ YILLAR 15

1970'LERDE ÇOCUKLUK 21

Kanayan Hıdrellez 21 • Televizyon geldi, hoş geldi 24 • Çek
Ankara'ya! 24 • Kurdun kuşun rızkı var bu dünyada 30 • Halim
selim Egeliler 35 • Kıbrıs Harbi 38 • Salçalı ekmek 39 • Babil Kulesi
40 • Şu denizin ortasında kalmışız... 43 • Büyük dedemiz Mehmet
Ali 45 • Tespih taneleri... 47 • Devrimci abiler 53 • Yusuf ağabey 54
• Abim 58 • Kuruyan çeşme... 60 • Sabah meclisleri 64 •
Mustafa ağabey 66 • Bitlos Şaban 71 • Kıyı Ege Müslümanlığı 75 •
Komünist gençler ve cami derneği 89 • Politikleşme 98 •
N'aptınız insanlara? 102

YIKIM 109

İKİNCİ BÖLÜM

1980-2001 129

12 EYLÜL: TEORİ, STRATEJİ VE POLİTİKA ÜZERİNE NOTLAR 129
Zayıf yöne tutulan ayna 131 • Marksizmin lafzı mı, devrimci özü
mü? 134

87'LİLER ÜZERİNE 138

Eski kuşakla (yeniden) tanışma 140 • Korku imparatorluğu ve
direniş 144 • Mayalanma dönemi ve bazı zaafılar 147 •

Öğrenci derneklerinin kuruluşu 152 • Sol haller 153 • Derlenişten yükselişe 155 • Çatışmalar başlıyor 157 • Devrimciler nerede yoktu? 160 • Tarih nasıl yazılmaz? 161

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAYIP HALKA 87'LİLER 181

KAYIP HALKA 87'LİLER I: BİR TAHRİFATA YANIT 182

BİR IŞIK PARLAR YENİDEN 198

Açlık grevi 205

KAYIP HALKA 87'LİLER II: YÜKSELİŞ VE DÜŞÜŞ 209

Yükseliş 209 • Ve düşüş... 221

YARIN'A BUGÜNDEN BAKMAK 233

Bizim "Yarın" 234 • Türkiye'nin, 12 Eylül karanlığını yarma çabaları! 234 • Öğrenci hareketi ve öğrenci dernekleri 236 • Öğrenci gençlik yüzünü derneklere çeviriyor 237 • Nisan eylemleri 239 • Nisan eylemlerinin ara-toplamı 240 • Özerk demokratik üniversite! 241 • "Demokratik Öğrenci Hareketi" ideasının çöküşü! 242 • Seksenler solunun dili üzerine 243 • Sonsöz yerine 244

GEÇMİŞİ TARTIŞMAK GELECEĞİ TARTIŞMAKTIR 245

Kitlecilik-marjinallik salınımı 245

KAYIP HALKA 87'LİLER III: DEVRİMSİZ DEVRİMCİLİK 255

Dört kuşak 255 • 87'liler bir kuşak mıdır? 256 • 87'lilerin iki dönemi 259 • Unutma ve hatırlama biçimleri 260 • "Uzun 70'ler" ve devrimsiz devrimcilik 262 • Gezi gençliği ve kuşakların ömrü meselesi... 265 • Gelenek ve gelecek 266

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GİDENLERİN ARDINDAN 269

"BİR ÇİFT GÜVERCİN HAVALANSA" 270

HASAN'A VEDA 287

ERDEM'İN GÖZLERİ 300

GÜLE GÜLE HÜRRİYET 304

BİR ÇOBAN ATEŞİ: SALİM GÜMÜŞ 310

UĞURLAR OLSUN KAMBER YOLDAŞ... 323

ALBATROSLAR 332

BİRKAÇ NOT

Bu çalışma bir not defteridir. Not defteriye bir özgürlük alanıdır çünkü kalıpları umursamaz, sınırsızdır. Ev hali gibidir, resmiyete pek gelmez. Bir not defterinin spektrumunda edebiyat da, ağır başlı teorik tartışmalar da, gazete kupürleri de yer alabilir, keza ıııklı çocukluk anılarınız ya da kara günlerinizin sıızıları. Aldığınız notlar hamdır, ama parıltılı düşünce tohumları o küçük notlarda gizlidir. Bir gün peşlerine düşüp o “cevheri” işlemek isterseniz, tohumların çatlayıp boy atmaya başlamasının heyecanı eşlik eder yolculuğunuza.

Bazı notlara, içindeki solgun hatıralara dönüp baktığınızda, yakanıza “ya şimdi ya da hiçbir zaman” duygusu yapışır: Zamanı gelmiştir. Bazı notlar çok özeldir sizin için, onları ulu-orta göstermek istemezsiniz ama korkarsınız bir taraftan da, zamanın tozu altında unutulup gidecekler diye.

Paylaşma isteğı ağır basar sonunda. Notlarınız sokağı çıkıp konuşsunlar istersiniz yeni çağın çocuklarıyla ya da kucaklaşsınlar yıllar sonra eski dostlarla.

Not defterinden kitaba uzanan çalışma böyle başladı.

Elbette hayali bir not defteri bu, bir metafor. Kabaca bir tasnifat yaparsam, kitabın yarısı belleğimin defterine çiziktirilip geçilen “notların” işlenmesiyle –bu çalışma için– yazıldı. Diğer

yarısı ise çeşitli yayın organlarında yayımlanan yazıların ve yayımlanmış iki kitabımın ilgili bölümlerinin bir araya getirilmesiyle oluştu. “Dağınık bırakıldığında” kaybolup gidecek, hatta anlam kaybına uğrayabilecek yazılar bir araya geldiklerinde bütünlüklü, anlamlı bir tablo oluşturabilirler; kitabı bitirdiklerinde umarım okurlar da, “evet oluşturmuş,” derler.

Rastgele notların serimi değil, tematik bir “not defteridir” bu çalışma. Merkezinde sosyalizm mücadelesi durur. 1970’lerin çocuklarının 80’lerin ortalarından 2000’li yıllara uzanan zorlu ve yürek ısıtan yolculuğundan kesitlere odaklanır. Kuşağımızın hikâyesi –aslında hiçbir hikâye– salt eylem anılarına daraltılamaz. Elhak onlar da eksik değildi ama bizi kuşatan bir dünya, yetiştiğimiz çevrelerin Türkiye toplumunun tarihine uzanan kökleri, dünyadaki büyük altüst oluşların yaşamlarımızdaki izdüşümleri, sosyalizm için verilen kavgalar, tartışmalar, teoriler, eylemler, ısıltılı günler ve yenilgiler fonda bir silüet halinde belirmeden hikâyelerimizin kuru kalacağına inanıyorum. 70’li yıllarda yaşanan çocukluk, 12 Eylül karanlığı, küresel neo-liberal kapitalist birikim modelinin Evren’li-Özal’lı yıllarda Türkiye’yi altüst etmesi, 1984’te patlak veren Kürt isyanı, 1989’da Berlin Duvarı’nın, 1991’de SSCB ile birlikte 20. yüzyıl sosyalizmlerinin çöküşü ve 1990’lı yılların ateş çemberi: bu tarihsel-toplumsal arka planı gözetmeyen bir hikâye anlatımı pek kuru kalacaktır. Kişiliklerimiz, kimliklerimiz belli tarihsel-toplumsal koşullarla çevrelenmiş olarak şekillendi. Kişisel hikâyelerimiz o dönemin ürünü ve parçasıdır; bu nedenle hiç olmazsa genel çizgileriyle yansıtabilmelidir dönemini.

Önemli bir tarihsel dönemin faklı veçhelerini işleyen ve sonuçta olabildiğince bütünlüklü bir tabloya ulaşmayı gözetken bir yazım tarzı/tekniki not defteri formunu gerekli kıldı; tıpkı anı, edebiyat, siyasi analiz, polemik, teori gibi farklı yazı türlerini, bir tablodaki farklı renkler misali işlevlendirmeyi mümkün kılması gibi.

Ve bütün bunların ötesinde, içimizdeki derin sızı: Gidenlerimiz.

Canımızdan can kopararak toprağa verdiklerimiz.

Başka hiçbir gerekçe olmasaydı sırf onlar için yazılırdı bu kitap.

Unutulmasınlar, hikâyeleri yeni kuşakların ruhunda, bilincinde yeşersin diye.

* * *

Bu kitap öncelikle 1980 sonrası zorlu koşullarda mücadele-yi omuzlayan kuşağa bir teşekkür belgesi kabul edilmelidir; bu kuşağın verdiği mücadele Türkiye'nin daha beter bir karanlığa yuvarlanmasını engelledi, özgür ve sömürsüz bir dünya özlemini diri tuttu. Onların eylemi olmasaydı bu kitaba konu olacak bir dönem de olmazdı. Sadık Güleç ve Tanıl Bora'yı anmak isterim. Sadık, kitap fikrini aklıma düşürdü, Tanıl Bora ise dobra eleştirileriyle metnin güçlenmesine katkı sağladı. Ve İletişim emekçileri kitabı yayına hazırladılar; hepsine teşekkürler. Ve genç arkadaşım Ahmet Kavruk; eğer –hoş bir tesadüfle– yanımda olmasaydı, görsel malzemenin bulunması, tasnifi ve yayına uygun hale getirilmesi işinin üstesinden gelmem epeyce zor olurdu, çok teşekkür Ahmet.

Bu kadar.

Gerisi not defterinde okurun değerlendirmesini bekliyor.

*Dinle rüzgârın esişinden
zamanın geçişini...*

Yukarıdaki dizeleri hatırlayamadığım bir zamanda ben mi karaladım, yoksa bir şairden mi aşırıdım bilmiyorum; rüzgârın uğultusu zamanın esintisi oluyor bazen, bir şeyler getiriyor, bir şeyler götürüyor, hiçbirini tutamıyor, dokunamıyorsunuz, geriye ürperti ve sessizlik kalıyor...

Rüzgârda arkadaş suretleri savruluyor, sesler, şarkılar, marşlar, sloganlar, silah tarrakaları, çığlıklar, genç kahkahalar, ayrılıklar, kavuşmalar, mavilikler, yeminler, terk edişler, bir cami şadırvanının serinliği, fakülte sıraları, hüznü, vakur cenaze kortejleri, güneşli bahar sabahları, gün batımlarının şarabi esrikliği...

Yaşandı mı bunlar, uyanınca bölük pörçük hatırlanan bir rüya mıydı yoksa?

Rüzgârın ardında bıraktığı ürperti ve sessizlik kadar olsun izi kalmayacak mı?

Bu kitapta Türkiye devrimciliğinin pek kaydı tutulmamış, yeterince tartışılmamış, anlamı, değeri, güçlü ve zayıf yönleri gölgede kalmış bir dönemini ele almaya çalışacağım.

Devrimci hareketimizin tarihi bir bakıma ağır kayıpların da tarihi. Özgürlük ve sosyalizm isteyen tüm kuşaklara deyim yerindeyse kan kusturuldu. Can kayıplarının miktarı, dönemlerin karakteri hakkında acı ama vazgeçilmez değerlendirme ölçütlerinden biridir ne yazık ki. Bu yüzden, “1974-1980 aralığındaki çatışmalar beş bin cana maloldu” ya da “1984’te başlayan Kürt isyanında şimdiye kadar 50 bine yakın insan öldü” demek çok şey anlatır.

68 kuşağının canlı tanıkları, 1968-1973 dönemindeki kayıplarının “onlu rakamlarla, 50-60 can kaybı ile” ifade edilebileceğini söylüyorlar.

Peki, 1985-2001 aralığında neler oldu?

Canımızı yaksa da aynı acımasız kıyaslamadan yola çıkarsak, bu dönemin kayıpları onlu değil, yüzlü rakamlarla ifade edilebilir, yani 1985-2001 döneminde yüzlerce arkadaşımızı yitirdik.

Ardında bıraktığı acılara ve cuntaya karşı özgürlük mücadelesinin yükseltilmesi gibi bir anlamı olmasına rağmen ne oldu da bu dönem bu kadar bilinmez, anlaşılmaz, “yok sayılsa da olur” hale geldi?

İnsan böylesi soruları olaylar sıcakken, kan ter içinde koşururken soramıyor kendine. 20-30 yılın ardından sisler dağılıncaya, geride bırakılan zamanın anlamı yerli yerine oturmaya başlıyor.

Bunca yılın ardından yukarıdaki soruya verebildiğim yanıtlar şunlar:

1) 1980/85-2001 dönemi 12 Eylül yenilgisinin gölgesinde kalmıştır. Yenilgi o kadar ağırdı ki, cunta sonrası gelişen direniş çabalarını görünmez kıldı, en azından gölgeledi. Yenilgiye eşlik eden yenilgici bakışın –ki bir dönem solda yürüyenlerde çok yaygındı bu– zaten ne direnmeye mecali kalmıştı ne de direniş çabalarını anlamlandırabilecek bir görüş açısı vardı. 12 Eylül’ün üzerinden on yıl geçmeden 20. yüzyıl sosyalizminin çökmesi tabloyu daha da ağırlaştırdı.

2) Bizim kuşağımız çocukluk, ilk gençlik yıllarında, 1970’lerde politikleşti. Hem 70’lerin devrimciliği içinde şekillenmemiz hem de Türkiye devrimciliğinin 80 sonrasında bile 70’lerin tıkanan tarzını sürdürmedeki “ısrarı” ve bizim bunu sorgulamadan kabullenmemiz, bahse konu dönemi bir “yenilik” üzerinden ele almayı imkânsız kılıyor. “Yenilik” devrimciliğimizde değil, koşullardaydı. Geçmişin devrimcilik tarzının çok daha zor koşullarda, 70’lere kıyasla soluk bir tekrarının, dönemi “unutulmaya müsait kıldığı” göz ardı edilemeyecek bir etkidir.

3) Nihayet bu dönem de 2001’de sona erdi. 1980 öncesinin büyük imkânlarını değerlendiremeyen Türkiye devrimciliği, 1980-90’lı yılların çok daha ağır koşullarında kendisini 12 Eylül’de yenilgiye sürükleyen tarzı olduğu gibi sürdürmeye kalkışınca, ezberin tekrarıyla içinden çıkılamayacak yeni bir açmaza sürüklendi. Türkiye’de devrim ve sosyalizm mücadelesi sürüyor, sürece fakat eski anlayışlarda –ki buna paradigma demek daha kapsayıcı olacaktır– diretti-

gi takdirde emekçiler için yeniden umut haline gelemez, bil-hassa 2001 sonrası yirmi yıllık tecrübe bunu apaçık hale getirdi. 1980-2001 aralığında bütün zaaflarına rağmen hiç olmazsa toplumsal ekosistem içinde bir habitat olabilen sosyalist hareketimiz, özellikle de radikal devrimci yapılarımız, bugün en fazlasından birer mikrokozmos görünümündedir. Mikrokozmoslara hapsolarak yaşamını sürdürmek “başarı” ise bu bir başarıdır, toplumsal-siyasal planda hesaba katılır bir varlık olabilmekle kriteriyle ele alındığıdaysa ortada ağır bir başarısızlık/yenilgi olduğu açıktır.

Yenilginin yüzü soğuktur, sahibi yoktur, hatırlanmak istenmez; başarıysa her şeyi, en sıradan olayları bile parlak ışıklar altında gösterir. TDH, örneğin Kürt Hareketi türünden başarılı bir gelişme çizgisi yakalayabilseydi, bugün 1985-2001 aralığında yaşanan olaylar bambaşka bir ışık altında görünecek, muhtemelen yere göğe sığdırlamayacaktı. Maalesef tarih böyle yazılıyor. 1917 Ekim Devrimi olmasaydı, örneğin Lenin’in “Avrupa’nın tüm Enternasyonalistleri bir at arabasını ancak doldurabiliyordu,” dediği 1915’te toplanan Zimmerwalt Konferansı’nı kim hatırlardı bugün? Halbuki bir araba insan bir araba insandır; fakat ardından gelen yenilgi ya da zafer bu bir araba insanı bambaşka kılıklara büründürür. Ezcümle 1985-2001 döneminin de yenilgi ya da tıkanmayla sonuçlanması, bu dönemin olaylarını, hesap dışı tutulamayacak mücadelelerini “görünmez” kılmıştır.

4) Son olarak örgütlerin grup tarihi-güzellemelerini, bütünsel ve nesnel bir süreç analizine ikame etmeleri de dönemin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Sosyalist hareketin tarihi çeşitli sebeplerle kayıt tutmak, tarih merakı, hatta “hobi olarak” dâhi ele alınabiliyor. Oysa sosyalistler tarihi “hobi olarak” değil, geleceği inşa etme/kazanma arzusuyla ele alırlar. Buradan bakıldığında eklektizme düşemeyiz, yani tarihimizin herhangi bir dönemi hakkında keyfi, seçmeci, inkârcı bir tutum benimseyemez, kendimize steril bir tarih icat edemeyiz; yenilgi de bizimdir ve okumayı bilenler için Lenin’in deyişiyle “yenilgi okulu iyi bir öğretmendir”.